

คู่มือ

การเลี้ยงสุกรพันธุ์

งานปรับปรุงและขยายพันธุ์พืชและสัตว์
สำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร
มหาวิทยาลัยแม่โจ้

2566

คำนำ

การเลี้ยงสุกรพันธุ์ของเกษตรกรรายย่อยมักประสบปัญหาหลาย ๆ ด้าน เช่น สุกรพันธุ์ที่ซื้อ
มามีอายุการใช้งานสั้น ผสมไม่ติด ลูกไม่ดก แม่เลี้ยงลูกไม่เก่ง แม่น้ำนมไม่ค่อยดี ส่วนพ่อพันธุ์
คุณภาพน้ำเชื้อไม่ดีทำให้ผสมไม่ติด ได้ลูกน้อย ลูกออกมาไม่สวย ปัญหาทุกอย่างที่กล่าวข้างต้นจะ
หมดไปถ้าผู้เลี้ยงมีความรู้ ความเข้าใจ และหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกสุกรที่จะเอามาใช้ทำเป็น
พ่อและแม่พันธุ์

คู่มือการเลี้ยงสุกรพันธุ์เล่มนี้เขียนขึ้นมาจากประสบการณ์ของการทำงานด้านการผลิตสุกร
ที่มีทั้งหลักวิชาการ และหลักปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงสุกรพันธุ์ เพื่อให้เกษตรกร นักเรียน
นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไปได้ศึกษาเป็นแนวทางในการเลี้ยงสุกรพันธุ์ต่อไป

ผู้เขียนขอขอบพระทัยคำแนะนำจากผู้อ่าน เพื่อปรับปรุงแก้ไขและเพิ่มเติมในโอกาสต่อไป

ไพศาล โปธินาม

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
การเลี้ยงสุกร	1
สุกรที่นิยมเลี้ยงโดยทั่วไปในประเทศไทย	2
การคัดเลือกพันธุ์สุกร	5
การคัดเลือกสุกรมาทำพ่อพันธุ์	6
การคัดเลือกสุกรมาทำแม่พันธุ์	7
การทำวัคซีนป้องกันโรคสำหรับสุกรพันธุ์	8
การเตรียมพ่อแม่พันธุ์สุกรเพื่อผสมพันธุ์	9
การผสมพันธุ์สุกร	10
การวางแผนการผสมพันธุ์สุกร	11
การผสมพันธุ์สุกรแบบต่าง ๆ	12
วิธีผสมพันธุ์สุกร	13
การผสมแบบธรรมชาติ	14
การผสมเทียม	15
การจัดการดูแลสุกรก่อนการผสมพันธุ์	17
อาการเป็นสัดของแม่สุกร	18
การดูแลแม่สุกรหลังผสมพันธุ์และขณะอุ้มท้อง	20
การจัดการแม่สุกรก่อนคลอด และขณะคลอด	21
การจัดการลูกสุกรที่คลอดออกมาใหม่	23
การจัดการแม่สุกรหลังคลอดถึงหย่านม	25
การจัดการลูกสุกรหลังคลอดถึงหย่านม	26
เอกสารอ้างอิง	27

การเลี้ยงสุกร

การเลี้ยงสุกรต้องมีปัจจัยที่สำคัญประกอบ ดังต่อไปนี้

1. สุกรพันธุ์ดี คือ สุกรที่เลี้ยงง่าย โตเร็ว แข็งแรง ปลอดภัย กินอาหารน้อย
2. อาหารดี คือ อาหารที่สุกรกินเข้าไปแล้วทำให้สุกรโตเร็ว ไม่มีสารพิษเจือปน ราคาไม่แพง
3. โรงเรือนดี คือ ป้องกันแดด ฝน และลมได้ดีเป็นอย่างดี แข็งแรง ปลอดภัย
4. การจัดการดี คือ การดูแลที่ดีทุกเรื่อง เช่น อาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย ความสะอาด
5. การป้องกันโรคดี คือ มีระบบการป้องกันโรคที่ดี มีการทำวัคซีนป้องกันโรคระบาด

เหตุผลในการเลี้ยงสุกร

- ใช้พื้นที่น้อยแต่สามารถเลี้ยงสุกรได้หลายตัว
- ใช้แรงงานน้อยและเลี้ยงง่าย
- ใช้เศษอาหารและของเหลือใช้ต่าง ๆ เป็นอาหารสุกรได้
- โตเร็ว สามารถเปลี่ยนเป็นเงินได้ ในระยะเวลาอันสั้น คืนทุน(ขาย) ได้ภายใน 4-5 เดือน
- ลูกดก ขยายพันธุ์ได้รวดเร็ว
- มูลของสุกรใช้เป็นปุ๋ยได้อย่างดี และสามารถนำมาเป็นแก๊สชีวภาพใช้ได้

พันธุ์สุกรแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ตามการใช้ประโยชน์

1. ประเภทไขมัน (Lard Type) เป็นสุกรที่โตช้า ตัวสั้นกลม สะโพกเล็ก ไขมันมาก ได้แก่ สุกรพันธุ์พื้นเมืองต่าง ๆ
2. ประเภทเนื้อ (Meat Type) เป็นสุกรที่เนื้อแดงมาก มีไหล่และสะโพกใหญ่ ลำตัวหนาและลึก ได้แก่ พันธุ์ดุริออค บอร์กเชียร์ และแฮมเชียร์
3. ประเภทเบคอน (Bacon Type) เป็นสุกรที่มีเนื้อ 3 ชั้นบริเวณท้องสวย มีลำตัวยาว เนื้อมาก ไขมันน้อย ได้แก่ พันธุ์แลนด์เรซ และลาร์จไวท์

สุกรที่นิยมเลี้ยงโดยทั่วไปในประเทศไทย

1. สุกรพันธุ์แลนด์เรซ (Land race) มีถิ่นกำเนิดในประเทศเดนมาร์ค เป็นสุกรที่มีการเจริญเติบโตเร็ว คุณภาพซากดีมาก ลูกตกประมาณ 10-13ตัว ต่อครอก เลี้ยงลูกเก่ง รูปร่างลักษณะของพันธุ์ คือ จมูกยาว หัวเล็ก หูปรกไปข้างหน้า ลำตัวยาว มีจำนวนซี่โครงมากกว่าพันธุ์อื่น ๆ 1 คู่ (16-17 คู่) ไหล่กว้าง สะโพกโต หลังโค้งไม่มากนัก

2. สุกรพันธุ์ลาร์จไวท์ (Large white) มีถิ่นกำเนิดในประเทศอังกฤษ เป็นสุกรที่มีอัตราการเจริญเติบโตเร็วมาก มีคุณภาพซากดี ลูกตกประมาณ 10-15 ตัวต่อครอก เลี้ยงลูกเก่ง รูปร่างลักษณะของพันธุ์ คือ จมูกสั้นกว่าพันธุ์แลนด์เรซ หูตั้ง ตัวโตปานกลาง ไหล่และสะโพกโตไม่เด่นชัดนัก

3. สุกรพันธุ์ดูร์โรค เจอร์ซี (Duroc Jersey) มีถิ่นกำเนิดในประเทศอเมริกา เป็นสุกรที่มีการเจริญเติบโตดี คุณภาพซากดี มีลูกประมาณ 8-12 ตัวต่อครอก เลี้ยงลูกไม่เก่งเท่าพันธุ์แลนด์เรซ และลาร์จไวท์ รูปร่างลักษณะของพันธุ์ คือ จะมีขนสีน้ำตาล ถึงน้ำตาลแดงเข้ม จมูกไม่ยาวนัก หัวโตพอสมควร หูตั้ง ปลายหูปรกเล็กน้อย แข็งแรง ส่วนใหญ่จะใช้เป็นสายพ่อพันธุ์

4. สุกรพันธุ์เปียเทรน (Pie train) หรือเรียก เปียตรง มีถิ่นกำเนิดในประเทศเบลเยียม เป็นสุกรที่มีคุณภาพซากดีมาก แต่ให้ลูกไม่ค่อยดี รูปร่างลักษณะของพันธุ์ คือ มีไหล่และสะโพกเห็นชัดเจน ส่วนใหญ่จะนำมาใช้เป็นสายพ่อพันธุ์

ในปัจจุบันมีสุกรพันธุ์แท้มีมากขึ้น แต่ที่นิยมเลี้ยงกันมากและเป็นที่ต้องการของตลาดในประเทศไทยมีเพียง 3-4 พันธุ์ คือ พันธุ์ลาร์จไวท์ แลนด์เรซ ดูร์โรค และเปียเทรน (เปียตรง)

ภาพที่ 1 สุกรพันธุ์แลนต์เรซ

ภาพที่ 2 สุกรพันธุ์สาร์จไวท์

ภาพที่ 3 สุกรพันธุ์ดุริอค เจอร์ซี่

ภาพที่ 4 สุกรพันธุ์เปียร์เทรน (เปียตรง)

การคัดเลือกพันธุ์สุกร

การคัดเลือกพันธุ์สุกรที่จะนำมาใช้ในการทำพ่อและแม่พันธุ์ถือเป็นความสำคัญอันดับหนึ่งของการเลี้ยงสุกรพันธุ์ เพราะถ้าได้สุกรพันธุ์ดีมีคุณภาพก็จะได้ผลผลิตที่สูงคุ้มค่าต่อการเลี้ยง และได้กำไรมากขึ้น เช่น ลูกตก เลี้ยงลูกเก่ง อัตราการตายของลูกสุกรก่อนหย่านมต่ำ มีประสิทธิภาพการใช้อาหารสูง กินอาหารประหยัด แข็งแรงและปลอดโรค ด้วยเหตุนี้ผู้เลี้ยงสุกรจึงควรมีความรู้ด้านการคัดเลือกพ่อและแม่พันธุ์สุกรก่อนที่จะมีการซื้อหรือนำสุกรเข้าเลี้ยง

การคัดเลือกพันธุ์สุกรแบ่งได้หลายวิธีแต่ในที่นี้จะกล่าวถึงวิธีง่าย ๆ ดังนี้

1. การคัดเลือกจากลักษณะภายนอก

- โครงสร้างของตัวสุกร ขนาดรูปร่างต้องสมส่วน ตรงตามสายพันธุ์ ขาแข็งแรง กีบต้องเท่ากัน
- เต้านมมีไม่น้อยกว่า 6 คู่ในพ่อพันธุ์ และ 7 คู่ในแม่พันธุ์ เต้านมเรียงกันเป็นระเบียบห่างกันพอประมาณ ไม่มีหัวนมบอดหรือหัวนมกลับ
- ไม่มีความผิดปกติทางพันธุกรรม เช่น อัณฑะทองแดง ไล่เลื้อน เพดานปากโหว่ กีบเกิน
- สุขภาพดี เชื่อง แจ่มใส ร่าเริง ลักษณะทางเพศสมบูรณ์

2. คัดเลือกจากการบันทึกประวัติของสุกร

- จากพ่อและแม่ที่มีประวัติให้ลูกดี เช่น ลูกตก การเจริญเติบโต
- จากแม่ที่มีน้ำนมดี ดูจากการเจริญเติบโต และน้ำหนักของลูกสุกรตั้งแต่แรกคลอดถึงหย่านม ถ้าน้ำหนักของลูกสุกรตอนหย่านมมาก และลูกสุกรมีขนาดตัวใกล้เคียงกัน แสดงว่าแม่สุกรมีน้ำนมดี
- การคลอดง่าย ไม่มีลูกตายตอนคลอด หรือถ้ามีก็มีย่อย ใช้ระยะเวลาในการคลอด ไม่นานเกินไป (2-3 ชั่วโมงต่อการคลอดลูก 10-12ตัว)
- อัตราของการเลี้ยงรอด ต่อครอกไม่ควรต่ำกว่า 80 เปอร์เซ็นต์

การคัดเลือกสุกรมาทำพ่อพันธุ์

การคัดเลือกสุกรสำหรับมาทำพ่อพันธุ์มีหลักเกณฑ์ 2 ข้อใหญ่ คือ

1. การคัดเลือกจากข้อมูลประวัติของสุกร

- 1.1 สายพันธุ์สุกร ส่วนใหญ่จากใช้พันธุ์แท้ ในการผลิตลูกสุกร จะใช้สายพันธุ์ใดก็ต้องขึ้นอยู่กับแผนการผสมพันธุ์ (Breeding program) ของแต่ละฟาร์ม ดังนั้นแผนการผสมพันธุ์จึงมีความสำคัญมากในการกำหนดสายพันธุ์สุกรที่จะนำมาใช้เป็นสายพ่อพันธุ์
- 1.2 แหล่งที่มา การคัดเลือกซื้อพ่อพันธุ์ ควรจะซื้อจากแหล่งที่เชื่อถือได้ เช่น ศูนย์บำรุงพันธุ์หรือสถานีทดสอบพันธุ์สุกร
- 1.3 การทดสอบและดูจากระเบียนประวัติ ระเบียนประวัติจะเป็นตัวทำให้ผู้เลือกซื้อทราบถึงต้นกำเนิดของพ่อพันธุ์ โดยรู้ประวัติว่ามาจาก พ่อ, แม่, ปู่, ย่า, ตา, ยาย เบอร์หรือ ตัวไหน ทำให้สามารถทราบถึงข้อดี ข้อเสียต่าง ๆ ได้ ซึ่งดูจากลักษณะภายนอกไม่ทราบ
- 1.4 อายุของสุกรที่จะนำมาทำเป็นพ่อพันธุ์ ควรซื้อสุกรหนุ่มอายุประมาณ 6-7 เดือน เพื่อทำการตรวจสุขภาพและพักสุกรไว้ดูอาการ 2-4 สัปดาห์ สำหรับเตรียมตัวพ่อสุกรก่อนใช้งาน

2. การคัดเลือกจากลักษณะภายนอก

- 2.1 ลักษณะตรงตามสายพันธุ์ของสุกรนั้น ๆ
- 2.2 มีโครงสร้างของร่างกายแข็งแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขาต้องแข็งแรง ลำตัวยาว ลีกล้ามเนื้อมาก แต่ไม่อ้วน ไขมันน้อย
- 2.3 มีอวัยวะสืบพันธุ์เพศที่สมบูรณ์ เช่น ลูกอัณฑะสองข้างโตและขนาดเท่ากัน ลีงค์สามารถออกจากช่องเปิดของหนังหุ้มลึงค์ได้ และมีการแข็งตัวปกติ
- 2.4 เต้านมควรมีหัวนมเจริญเติบโตปกติอย่างน้อย 12 เต้า ระยะห่างระหว่างเต้าเท่า ๆ กัน ไม่มีหัวนมบอด หรือหัวนมกลับ

การคัดเลือกสุกรมาทำเป็นแม่พันธุ์

การคัดเลือกสุกรสำหรับมาทำเป็นแม่พันธุ์ มีหลักเกณฑ์ 2 ข้อใหญ่ ดังนี้

1. การคัดเลือกจากข้อมูลประวัติของสุกร

- 1.1 สายพันธุ์ของสุกร ที่จะเอามาทำแม่พันธุ์ มีทั้งสายพันธุ์แท้และสายพันธุ์ลูกผสม ซึ่งแล้วแต่เจ้าของจากการวางแผนการผลิตเป็นสุกรพันธุ์แท้หรือลูกผสม สำหรับขุนชาย
- 1.2 แหล่งที่มา ควรเลือกซื้อจากแหล่งที่เชื่อถือได้ เช่น ศูนย์บำรุงพันธุ์สัตว์ หรือสถานีทดสอบพันธุ์สุกรและจากแหล่งที่ปลอดภัยจากโรคระบาด
- 1.3 การตรวจสอบและดูจากประวัติระเบียบประวัติ ระเบียบประวัติจะเป็นหลักฐานและทำให้ทราบถึงต้นกำเนิดว่ามาจาก พ่อ, แม่, ปู่, ย่า, ตา, ยาย พันธุ์หรืออะไร ทำให้ทราบถึงข้อดี ข้อเสียต่างๆ ได้ ต้องดูอย่างละเอียด ดังนี้
  - การคลอดง่าย (คลอดเอง หรือช่วยล้งคลอดแค่ 1-2 ครั้ง)
  - ใช้ระยะเวลาในการคลอดสั้นประมาณ 1-2 ชั่วโมง
  - จำนวนลูกแรกคลอดไม่น้อยกว่า 10 ตัวขึ้นไป/ครอก
  - จำนวนลูกหย่านมไม่น้อยกว่า 9 ตัว/ครอก
  - น้ำหนักแรกคลอดตั้งแต่ 1.30 กิโลกรัมขึ้นไป
  - น้ำหนักหย่านมไม่น้อยกว่า 6.00 กิโลกรัม (หย่านม 25 วัน)
  - เต้านมควรมี 7 คู่ และหัวนมไม่บอด หรือหัวนมกลับ
  - การเจริญเติบโตดี และแข็งแรง
- 1.4 อายุของสุกรที่จะนำมาทำเป็นแม่พันธุ์ ควรซื้อสุกรสาวอายุประมาณ 5-7 เดือน เพื่อจะได้เห็นลักษณะโครงสร้างภายนอกชัดเจนขึ้น

2. การคัดเลือกจากลักษณะภายนอก

- 2.1 ลักษณะตรงตามสายพันธุ์ของสุกรนั้น ๆ
- 2.2 มีโครงสร้างของร่างกายแข็งแรงสมส่วน ขาดต้องแข็งแรง ลำตัวยาวลึก กีบทั้งสองข้างเท่ากัน
- 2.3 มีอวัยวะสืบพันธุ์เพศที่สมบูรณ์ ไม่เล็กเกินไป ไม่งอนขึ้นข้างบน
- 2.4 เต้านมควรมีหัวนมเจริญเติบโตปกติอย่างน้อย 14 เต้า ระยะห่างระหว่างเต้าเท่า ๆ กัน ไม่มีหัวนมบอดหรือหัวนมกลับ
- 2.5 ลักษณะของตะโพกหลังและไหล่กว้างเป็นลักษณะที่ต้องการสำหรับทำพันธุ์ เพื่อให้ได้ลูกที่ผลิตออกมาเป็นที่ต้องการของตลาด

ตารางที่ 1 การทำวัคซีนป้องกันโรคสำหรับสุกรพันธุ์

ชนิดวัคซีน	ขนาดและวิธีใช้	หมายเหตุ
โรคอหิวาต์สุกร	1 ซีซี	แม่พันธุ์สาวฉีดก่อนจะทำการผสมพันธุ์อย่างน้อย 7 วันขึ้นไป พ่อพันธุ์ฉีดทุก 4-6 เดือน
โรคปากและเท้าเปื่อย	2 ซีซี	ฉีดทุก 4-6 เดือนทั้งพ่อและแม่พันธุ์
โรคพิษสุนัขบ้าเทียม	2 ซีซี	พ่อพันธุ์ทุก ๆ 6 เดือน แม่พันธุ์ฉีดก่อนผสมพันธุ์ 10-14วัน แม่พันธุ์ก่อนคลอด 4-6 สัปดาห์ (28-42 วัน)
โรคพาร์โวไวรัส	2 ซีซี	แม่พันธุ์สาวก่อนผสมพันธุ์ประมาณ 14- 21 วัน วัคซีนตัวอื่น ๆ ที่จำเป็นและเกิดโรครื่นในฟาร์มเป็นประจำ

ตารางที่ 2 การทำวัคซีนในแม่สุกรสาวก่อนใช้งาน (ก่อนผสมพันธุ์)

อายุ	ชนิดของวัคซีน	หมายเหตุ
5 เดือน	อหิวาต์สุกร	
5.5 เดือน	ปากและเท้าเปื่อย	
6 เดือน	พิษสุนัขบ้าเทียม	
6.5 เดือน	พาร์โวไวรัส เข็มที่ 1	
7 เดือน	พาร์โวไวรัส เข็มที่ 2	เข็มที่ 2 ต้องห่างจากเข็มแรกประมาณ 21 วัน

การเตรียมพ่อแม่พันธุ์สุกรเพื่อผสมพันธุ์

1. การเตรียมพ่อพันธุ์ก่อนผสมพันธุ์

พ่อพันธุ์ควรมีอายุตั้งแต่ 8 เดือนขึ้นไป และพ่อพันธุ์สุกรทุกตัวก่อนใช้งานควรได้รับการปฏิบัติดังต่อไปนี้

- ฉีดวัคซีนป้องกันโรคที่สำคัญ เช่น โรคอหิวาต์สุกร โรคปากและเท้าเปื่อย โรคพิษสุนัขบ้า เทียม
- กำจัดพยาธิทั้งภายในและภายนอกก่อนผสมพันธุ์ โดยการฉีดหรือกินก็ได้ และทำการถ่ายพยาธิทุก 6 เดือน
- ควรตรวจความสมบูรณ์พันธุ์ โดยตรวจดูคุณภาพของน้ำอสุจิ ก่อนการนำพ่อพันธุ์ไปใช้ผสมพันธุ์ เช่น ดูสี ดูความเข้มข้นของน้ำอสุจิ ดูความแข็งแรง จากการเคลื่อนไหวของตัวอสุจิ และปริมาณน้ำอสุจิที่หลังออกมาแต่ละครั้ง
- ควรฝึกพ่อพันธุ์หนุ่มก่อนการนำไปใช้จริง โดยทำการฝึกพ่อพันธุ์หนุ่มกับแม่พันธุ์ที่เป็นสัตว์เต็มที่และยินยอมรับการผสมจากพ่อพันธุ์อย่างดี เพื่อให้พ่อพันธุ์หนุ่มทำการผสมได้สำเร็จ และมีความต้องการผสมในครั้งต่อไป ซึ่งถือเป็นความสำคัญอย่างยิ่ง ถ้าครั้งแรกพ่อพันธุ์หนุ่มทำการผสมไม่สำเร็จจะทำให้พ่อพันธุ์หนุ่มบางตัวผิดหวังและไม่อยากผสมในครั้งต่อไป
- อัตราส่วนของตัวพ่อพันธุ์ พ่อพันธุ์ 1 ตัวต่อแม่พันธุ์ 15-20 ตัว ในการผสมจริงและแม่พันธุ์ต้องไม่เป็นสัตว์พร้อมกันหลายตัว แต่ถ้าใช้วิธีการผสมเทียม พ่อพันธุ์ 1 ตัวสามารถผสมกับตัวเมียได้ถึง 30-40 ตัว

2. การเตรียมแม่พันธุ์ก่อนผสมพันธุ์

แม่พันธุ์สาวพร้อมใช้งานต้องมีอายุ ตั้งแต่ 8 เดือนขึ้นไปและมีการเจริญเติบโตที่ดี มีน้ำหนักประมาณ 115-120 กิโลกรัมขึ้นไป และควรเป็นสัตว์มาแล้ว 2-3 ครั้งก่อนการใช้งาน ควรปฏิบัติดังต่อไปนี้

- ฉีดวัคซีนป้องกันโรคที่สำคัญ เช่น โรคอหิวาต์สุกร โรคปากและเท้าเปื่อย โรคพิษสุนัขบ้า เทียม โรคพาร์โวไวรัส
- กำจัดพยาธิทั้งภายในและภายนอกก่อนผสมพันธุ์ โดยการฉีดหรือกินก็ได้
- ควรมีการตรวจสอบเลือดสำหรับสุกรที่ซื้อมาจากฟาร์มที่ไม่แน่ใจว่า ปลอดภัยต่อและโรคเลปโตสไปโรซิส (Leptospirosis) เพราะโรคดังกล่าวจะทำให้แม่สุกรแท้งลูก คลอดลูกตายหรืออ่อนแอเลี้ยงไม่รอด

การผสมพันธุ์สุกร

หลังจากที่มีการคัดเลือกและเตรียมพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์สุกรตามที่ต้องการได้แล้ว จึงมาวางแผนการผสมพันธุ์ เพื่อให้ได้ลูกสุกรที่ตลาดต้องการ การผสมพันธุ์สุกรมีจุดประสงค์หลักที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1. การผสมพันธุ์เพื่อรักษาลักษณะของพันธุ์แท้ และปรับปรุงให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ
2. การผสมพันธุ์เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการค้า โดยการผสมพันธุ์ เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจถือว่าสำคัญมาก ส่วนใหญ่นักผสมพันธุ์สัตว์ทำการผสมข้ามพันธุ์จะให้ผลประโยชน์ในแง่เศรษฐกิจ หรือการค้าได้ 2 ประการ คือ

- 2.1 ช่วยรวมคุณสมบัติที่ดีของพ่อและแม่พันธุ์เข้าด้วยกัน รวมทั้งช่วยปรับปรุงลักษณะนั้นให้ดีขึ้น
- 2.2 ช่วยทำให้ลูกสุกรลูกผสมมีค่าเฉลี่ยของลักษณะต่าง ๆ สูงกว่าค่าเฉลี่ยของลักษณะจากพ่อและแม่ หรือจากพ่อหรือแม่เพียงตัวเดียว หรือเรียกว่า ไฮบริดวิกเกอร์ (Hybrid vigor) หรือเฮเทอโรโรซิส (Heterosis) โดยลูกที่ผสมข้ามพันธุ์นั้นมีความแข็งแรงและสมบูรณ์มากกว่า พ่อและแม่ในหลาย ๆ ลักษณะ

การผสมข้ามพันธุ์ให้ประโยชน์ในแง่การค้า ทำให้ต้นทุนการผลิตสุกรขุนต่ำลง ผลของการผสมข้ามพันธุ์มีข้อดีหลายประการ ดังนี้

1. ให้ลูกสุกรแข็งแรง มีอัตราการเลี้ยงรอดสูงขึ้น
2. ใช้แม่สุกรเป็นลูกผสมจะให้ผลผลิตดียิ่งขึ้น เช่น เปอร์เซ็นต์การผสมติดสูงขึ้น มีลูกตก แม่เลี้ยงลูกเก่ง อัตราการรอดตายสูง ลูกแข็งแรง เจริญเติบโตเร็ว ลูกที่คลอดออกมามีขนาดสม่ำเสมอ
3. ลักษณะอื่น ๆ ที่ถ่ายทอดได้สูง เช่น อัตราการเจริญเติบโต อัตราแลกเนื้อ คุณภาพซากที่ดี ดังนั้นการคัดเลือกพ่อแม่พันธุ์จึงมีความสำคัญที่สุด

การวางแผนการผสมพันธุ์สุกร

การผสมพันธุ์สุกรมีหลายแบบ แต่ที่นิยมทำกันในปัจจุบัน และที่ใช้ในการผลิตสุกรโดยทั่วไป มีอยู่ 4 แบบ คือ

1. การผสมในสายพันธุ์เดียวกันเพื่อผลิตเป็นลูกสุกรพันธุ์แท้ จะใช้สุกรพันธุ์เดียวกันแต่แตกต่างกันสายเลือดกัน เช่น การผสมพันธุ์แลนด์เรซกับแลนด์เรซ หรือพันธุ์ลาร์จไวท์กับลาร์จไวท์ หรือพันธุ์ดอร์คกับดอร์ค ซึ่งลูกสุกรที่คลอดออกมาจะมีลักษณะเหมือนพ่อแม่ สามารถเก็บตัวที่มีลักษณะเด่นทั้งตัวผู้และตัวเมียสืบสายพันธุ์ได้

2. การผสมข้ามพันธุ์ระหว่างสุกร 2 สายพันธุ์ เพื่อต้องการได้ลูกผสมระหว่างสองสายพันธุ์ที่มีลักษณะเด่น อาจจะใช้วิธีการผสมระหว่างสายพันธุ์ลาร์จไวท์กับแลนด์เรซ หรือแลนด์เรซกับดอร์คก็ได้

3. การผสมข้ามแบบไขว้สลับระหว่าง 2 พันธุ์ คือการใช้แม่สุกรที่คัดเลือกได้จากลูกผสมสองสายพันธุ์ ผสมกับสุกรที่เป็นพันธุ์แท้ใดพันธุ์แท้หนึ่ง ที่มีอยู่ในสายแม่พันธุ์ เพื่อผลิตลูกที่มีระดับสายเลือด 75 เปอร์เซ็นต์ในสายพันธุ์ใดสายพันธุ์หนึ่ง

4. การผสมข้ามระหว่าง 3 พันธุ์ เพื่อผลิตลูกสุกรขุนที่มีอัตราการเจริญเติบโตดี อัตราการแลกเนื้อดี ลูกตก แข็งแรง ทนทานต่อโรคและสภาพแวดล้อมได้ดี ที่นิยมทำกันในปัจจุบันคือ การนำเอาแม่พันธุ์ลูกผสมสองสายพันธุ์ ระหว่างพันธุ์ลาร์จไวท์และแลนด์เรซ ที่มีระดับสายเลือดพันธุ์ละ 50 เปอร์เซ็นต์ ผสมกับพ่อพันธุ์ดอร์ค หรือพันธุ์เปียตรง (เปียร์เทรน)

ตารางที่ 3 การผสมพันธุ์สุกรแบบต่าง ๆ

แบบที่	การผสมแบบ			ผลผลิตลูกที่ได้	การนำไปใช้
		สายแม่พันธุ์	สายพ่อพันธุ์		
1.	ทำพันธุ์แท้	LW 100 % LR 100 % DR 100 % ฯลฯ	LW 100 % LR 100 % DR 100 % ฯลฯ	ลาร์จไวท์แท้ 100% แลนดฺเรซแท้ 100% ดอร์ชเชอร์แท้ 100%	- ตัวผู้และตัวเมียที่มีลักษณะดีเก็บทำพันธุ์ (ตัวผู้ลักษณะไม่ดี ตอนขุนชาย) (ตัวเมียลักษณะไม่ดีขุนชาย)
2.	ข้ามพันธุ์ระหว่างสุกร 2 สายพันธุ์ (50:50)	LW 100 % LR 100 % LR 100 %	LR 100 % LW 100 % DR 100 %	ลูกผสมสองสายพันธุ์ ลาร์จไวท์ 50 % แลนดฺเรซ 50 % ลูกผสมสองสายพันธุ์ แลนดฺเรซ 50 % ลาร์จไวท์ 50 % ลูกผสมสองสายพันธุ์ แลนดฺเรซ 50 % ดอร์ชเชอร์ 50 %	- ตัวผู้ตอนและขุนชาย - ตัวเมียลักษณะดีเก็บไว้ทำพันธุ์ ตัวที่ไม่ดีขุนชาย
3.	ข้ามแบบไขว้สลับระหว่าง 2 สายพันธุ์ (25:75)	แม่พันธุ์ลูกผสมลาร์จไวท์กับแลนดฺเรซ แม่พันธุ์ลูกผสมลาร์จไวท์กับแลนดฺเรซ	LR 100% LW 100%	ลูกผสมสองสายเลือด ลาร์จไวท์ 25% แลนดฺเรซ 75% ลูกผสมสองสายเลือด แลนดฺเรซ 25% ลาร์จไวท์ 75%	- ตัวผู้ตอนและขุนชาย - ตัวเมียลักษณะดีเก็บไว้ทำพันธุ์ ตัวที่ไม่ดีขุนชาย
4.	ข้ามระหว่างสุกร 3 สายพันธุ์	แม่พันธุ์ลูกผสมลาร์จไวท์กับแลนดฺเรซ	ดอร์ชเชอร์ เป็ยแตรง	ลูกผสมสามสายเลือด ลาร์จไวท์ 25% แลนดฺเรซ 25% ดอร์ชเชอร์ 50% ลูกผสมสามสายเลือด ลาร์จไวท์ 25% แลนดฺเรซ 25% เป็ยแตรง 50%	- ทั้งตัวผู้และตัวเมียขุนชาย

วิธีผสมพันธุ์สุกร

การผสมพันธุ์สุกรมี 2 วิธี คือ

1. การผสมพันธุ์แบบธรรมชาติ โดยใช้สุกรพ่อพันธุ์ขึ้นทับสุกรแม่พันธุ์โดยตรง โดยมีคนคอยช่วยผสมพันธุ์อย่างใกล้ชิด

2. การผสมเทียม โดยการรีดเอาน้ำเชื้อจากพ่อพันธุ์ แล้วนำมาเจาะจางโดยวิธีพิเศษและนำไปบรรจุในขวดเก็บน้ำเชื้อแล้วนำไปผสมกับสุกรแม่พันธุ์ขณะที่เป็นสัด การผสมวิธีนี้ปัจจุบันนิยมทำกันมาก เนื่องจากประหยัดพ่อพันธุ์ไม่จำเป็นต้องเลี้ยงพ่อพันธุ์ที่หลายตัว เนื่องจากการผสมเทียมใช้การรีดน้ำเชื้อจากพ่อพันธุ์ครั้งหนึ่ง แล้วนำมาเจาะจางสามารถผสมกับแม่พันธุ์ได้หลายตัว อย่างน้อย 20-30 ตัว

ข้อดีของการผสมเทียม

1. ใช้พ่อพันธุ์อย่างมีประสิทธิภาพ และประหยัดพ่อพันธุ์
2. สะดวกในแง่การขนส่ง เพื่อผสมพันธุ์สุกร
3. กระจายพันธุ์พ่อสุกรที่ดีได้อย่างรวดเร็ว
4. ขจัดปัญหาความแตกต่างระหว่างขนาดของพ่อและแม่พันธุ์
5. สามารถควบคุมโรคทางระบบสืบพันธุ์ได้
6. สามารถตรวจสอบความผิดปกติทางการสืบพันธุ์ได้ เช่น น้ำเชื้อผิดปกติ คอมดลูกตัน
7. ย่นระยะเวลาในการพิสูจน์พ่อพันธุ์
8. สามารถเก็บน้ำเชื้อได้ยาวนาน เช่น การทำน้ำเชื้อแช่แข็ง

ข้อเสียของการผสมเทียม

1. ถ้าใช้พ่อพันธุ์ที่ไม่ดี จะทำให้ลักษณะเลว หรือโรคต่าง ๆ กระจายได้อย่างรวดเร็ว
2. ผู้ที่ผสมเทียมถ้าขาดประสบการณ์ ทำให้การผสมติดต่ำ จำนวนลูกน้อย
3. ถ้าอุปกรณ์และเครื่องมือไม่สะอาดทำให้เกิดปัญหาการติดเชื้อ ที่ระบบสืบพันธุ์ได้

การผสมพันธุ์แต่ละครั้งควรทำในตอนเช้าหรือตอนเย็น และบางครั้งอาจผสมในตอนกลางวันที่มีอากาศไม่ร้อนจัดเกินไป ก่อนผสมพันธุ์ควรอาบน้ำพ่อและแม่สุกรก่อน เพื่อให้เย็นสบาย ถ้าไม่อาบน้ำก่อนอาจจะทำให้พ่อสุกรอ่อนเพลียและหอบได้ อาจจะไม่กระตือรือร้น หลังจากผสมพันธุ์แล้วควรระวังแม่สุกรอย่าให้ได้รับการกระทบกระเทือน หรือเคลื่อนย้ายไปไกล ๆ หลังจากผสมนานแล้ว 18-22 วัน หรือ 3 สัปดาห์ อาจจะต้องตรวจว่าแม่สุกรกลับสัดหรือไม่ ถ้าแม่สุกรกลับสัดจะแสดงอาการเป็นสัดให้เราเห็นใหม่ ซึ่งแสดงว่าการผสมครั้งที่ผ่านมามีติด ควรมีการผสมใหม่

เปอร์เซ็นต์การผสมติดไม่ว่าจะเป็นการผสมครั้งเดียวหรือ 2 ครั้งก็ตามอาจจะได้ประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์ หรือสูงกว่า (ถ้าสูงกวานี้ก็นับว่าดีมาก) สาเหตุของการผสมไม่ติดหรือมีการกลับสัดบ่อย ๆ นั้นมีสาเหตุหลายประการ ซึ่งสรุปได้พอสังเขป ดังนี้ (หน้า 18)

การผสมแบบธรรมชาติ

การผสมแบบธรรมชาติมีวิธีการและขั้นตอนอย่างง่าย ๆ ดังนี้ คือ

1. ตรวจสอบสัดแม่สุกรสาวหรือแม่สุกรหย่านม เตรียมพร้อมที่จะนำไปเข้าคอกพ่อสุกร
2. คัดและดูขนาดพ่อสุกรให้เหมาะสมกับแม่สุกรที่จะผสมพันธุ์
3. ทำความสะอาดแม่สุกรที่จะผสม ควรเช็ดอวัยวะเพศด้วยยาฆ่าเชื้อโรคจำพวกเดทตอล เช็ดและทำความสะอาดบั้นท้ายของแม่สุกรด้วย หลังจากนั้นควรเช็ดด้วยผ้าหรือฟองน้ำที่แห้งหมาด ๆ
4. ทำความสะอาดพ่อสุกรที่จะผสม ทำความสะอาดอวัยวะเพศ พื้นท้อง และบริเวณกระเพาะหุ้มลิ้น ถ้ามีน้ำปัสสาวะขังอยู่ให้บีบออกให้หมด ควรมีการตัดขนบริเวณที่หุ้มปลายกระเพาะออกบ้าง เพื่อให้ง่ายต่อการช่วยจับใส่เวลาผสมกับแม่สุกร
5. นำแม่สุกรที่เป็นสัดเต็มที และทำความสะอาดเรียบร้อยแล้ว เข้าในคอกพ่อสุกรที่เตรียมไว้ควรจัดให้แม่สุกรยืนในตำแหน่งที่เหมาะสมเพื่อรองรับพ่อสุกรจะขึ้นทับ เมื่อพ่อสุกรขึ้นทับแม่สุกรควรประคองพ่อสุกรให้ขึ้นจากด้านหลัง พ่อสุกรยื่นอวัยวะเพศออกมา ใช้มือที่สะอาดประคองอวัยวะเพศผู้ให้เข้าในช่องเปิดเพศเมียอย่างรวดเร็วและแม่นยำ ดังนั้นการผสมพันธุ์ทุกครั้งต้องล้างมือให้สะอาด
6. ในการผสมพันธุ์แต่ละครั้งมีคนช่วยประคองอยู่ข้าง ๆ จนกระทั่งพ่อสุกรหลั่งน้ำเชื้อเรียบร้อยแล้ว จากนั้นจึงนำแม่สุกรออกไปไว้ช่องอื่น
7. หากพื้นคอกที่ใช้ในการผสมสิ้น ควรใช้กระสอบป่านที่สะอาดรองพื้นให้พ่อสุกร และแม่สุกรยืนบนขณะผสม กันลื่น
8. พ่อสุกรใช้งานควรมีการเว้นระยะเวลาให้เหมาะสมอย่างน้อย การผสมแต่ละครั้งควรห่างกัน 2-3 วัน

การผสมเทียม

การผสมเทียมมีวิธีการและขั้นตอนการปฏิบัติดังนี้ คือ

1. ตรวจสอบเช็คสัดแม่สุกรอย่างน้อยวันละ 2 ครั้ง เมื่อพบแม่สุกรเป็นสัดและยินยอมรับการผสมพันธุ์ ควรทิ้งไว้ประมาณ 10-12 ชั่วโมงจึงทำการผสม
2. เตรียมอุปกรณ์ผสมเทียมและน้ำเชื้อให้พร้อมตามจำนวนของแม่สุกรที่เป็นสัดเต็มที่
3. ทำความสะอาดแม่พันธุ์โดยเฉพาะบริเวณอวัยวะเพศ ก้น หาง และโคนหาง จากนั้นใช้สำลีหรือกระดาษทิชชูเช็ดตามอวัยวะเพศ เริ่มจากเช็ดด้านในอวัยวะเพศก่อนแล้วเช็ดด้านนอก
4. สอดอวัยวะเพศผู้เทียมเข้าไปในอวัยวะเพศของตัวเมีย ขณะที่สอดให้เช็ดอวัยวะเพศผู้เทียมขึ้นด้านบนพร้อมหมุนอวัยวะเพศผู้เทียมทวนเข็มนาฬิกา จนกระทั่งเกลียวของอวัยวะเพศผู้ล็อกกับปากมดลูกพอดี การจับอวัยวะเพศผู้เทียมให้จับเฉพาะด้ามจับเท่านั้น
5. ใช้มือซ้ายจับด้านอวัยวะเพศผู้เทียมรวบกับหางของตัวเมีย ส่วนมือขวาจับขวดหรือถุงที่บรรจุน้ำเชื้อโดยสอดส่วนปลายขวดหรือถุงซึ่งเป็นรูออกของน้ำเชื้อเข้าไปในด้ามของอวัยวะเพศผู้เทียมแล้วค่อย ๆ บีบน้ำเชื้อเข้าไปตามรูของอวัยวะเพศผู้เทียมอย่างช้า ๆ ในขณะที่บีบน้ำเชื้อเข้าไปอาจจะให้อีกคนขึ้นขี่หลังตัวเมียหรืออาจใช้กระสอบที่บรรจุทรายก็ได้ เพื่อกระตุ้นให้ตัวเมียยอมรับน้ำเชื้อได้ง่ายขึ้น
6. ในขณะที่ผสมอาจจะมีน้ำเชื้อไหลย้อนกลับออกมา ควรมีการจับอวัยวะเพศผู้เทียมให้อยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสม
7. เมื่อผสมเสร็จ นำอวัยวะเพศผู้เทียมออกมาโดยหมุนตามเข็มนาฬิกาอย่างช้า ๆ

การแก้ไขปัญหาลูกสาวไม่เป็นสัด

1. สลับคอกที่เคยอยู่หรือจับให้อยู่ในคอกเดียวกันหลาย ๆ ตัว
2. ใช้ตัวผู้เข้าไปคลุกในคอกรวมเพื่อกระตุ้นการเป็นสัด
3. ฉีดวิตามิน เอ ดี อี
4. เมื่ออายุเกิน 8 เดือนขึ้นไปไม่ยอมเป็นสัดหลังจากแก้ปัญหาทุกวิธีแล้วไม่ได้ผลควรตัดขาย

การแก้ไขปัญหาลูกแม่สุกรหย่านมไม่เป็นสัด

1. ป้องกันไม่ให้แม่สุกรพอมเกินไปตอนที่ย่านม ควรให้อาหารแม่สุกรในขณะที่เลี้ยงลูกอย่างเต็มที่ประมาณ 5-7 กิโลกรัมต่อวัน
2. ใช้ตัวผู้เข้าคลุกในคอก หรือต้อนเอาไปไว้ในคอกพ่อสุกรบ้างเป็นครั้งคราว
3. ฉีดวิตามิน เอ ดี อี เพื่อเพิ่มความสมบูรณ์พันธุ์ให้กับแม่สุกร

การจัดการดูแลสุกรก่อนการผสมพันธุ์

ก่อนการผสมพันธุ์ ผู้เลี้ยงควรจะต้องมีการตรวจการเป็นสัดให้แน่เสียก่อนกว่าจะผสมเวลาใดเหมาะสมที่สุด หรืออาจปล่อยพ่อสุกร มาตรวจสัดให้ก็จะเป็นการช่วยให้พ่อสุกรได้เดินออกกำลังกาย เป็นการช่วยเช็คว่าแม่สุกรตัวใดเป็นสัด และกลับสัดที่เกิดจากการผสมไม่ติด การตรวจหาแม่สุกรที่เป็นสัดนี้ ควรมีการกระทำอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอทุก ๆ เช้าและเย็น วันละ 2 เวลา เมื่อพบว่าแม่สุกรเป็นสัดจะเห็นว่าแม่สุกรเริ่มกระวนกระวายอยากเข้าใกล้ตัวผู้ หลังจากนั้นประมาณ 26-30 ชั่วโมง แม่สุกรสาวจะยอมรับการผสมพันธุ์และยอมให้ตัวผู้ขึ้นทับภายใน 1-2 วัน แต่แม่สุกรนางจะยอมรับการผสมนาน 2-3 วัน

แม่สุกรสาวควรผสมหลังจากแม่สุกรยอมให้ตัวผู้ขึ้นทับหรือเมื่อใช้มือกดหลังหรือเมื่อซี่ก็จะยื่นขึ้น อาจผสมได้ทันทีหรืออาจผสมชั่วโมงที่ 15-18 และผสมซ้ำอีกครั้งหนึ่งห่างจากครั้งแรกประมาณ 10-12 ชั่วโมง ถ้าแม่สุกรตัวใดยินยอมให้ตัวผู้ผสมอีกก็สามารถผสมได้ โดยห่างจากครั้งที่ 2 ประมาณ 10-12 ชั่วโมง ทั้งนี้เพื่อเพิ่มโอกาสการผสมติดให้สูงขึ้น

แม่สุกรนางควรผสมเมื่อแม่สุกรยินยอมให้พ่อสุกรขึ้นทับ อาจผสมได้ทันทีหรือถ้าเกิดไม่แน่ใจว่าแม่สุกรยินยอมให้ขึ้นทับเมื่อไร หรือถ้าทราบการยินยอมของแม่สุกรควรผสมชั่วโมงที่ 20-22 หลังแสดงการเป็นสัด และผสมซ้ำอีกครั้ง แต่ควรห่างกันประมาณ 10-12 ชั่วโมง หรือจะผสม 3 ครั้ง เหมือนสุกรสาวก็ได้

เหตุที่ต้องผสมแม่สุกรในระยะที่กล่าวมา เพราะเป็นระยะที่ไข่ตกลงมาเต็มที่และอสุจิมีโอกาสผสมได้มากกว่าการผสมระยะอื่น หรืออาจนับจากอาการเป็นสัดเด่นชัดไป 30-36 ชั่วโมงปกติจะเป็นวันที่ 2 ของการแสดงอาการเป็นสัด ถ้าผสมไม่ติดแม่สุกรจะแสดงอาการเป็นสัดให้เราเห็นอีกครั้งภายใน 18-23 วัน (21 วัน)

แม่สุกรจะมีอายุเฉลี่ยในการใช้งานประมาณ 4-5 ปี หรือให้ลูกได้ดีประมาณ 6-8 ครอก ถ้าใช้งานเกินจากครอกที่ 8 ขึ้นไปก็สามารถทำได้ แต่ผลผลิตไม่ค่อยดีลูกที่ออกมาจะมีขนาดไม่เท่ากันและอ่อนแอโตช้า ลูกไม่ตก

พ่อสุกรจะมีอายุเฉลี่ยในการใช้งานประมาณ 3-4 ปี ถ้าเกินจาก 4 ปีขึ้นไปคุณภาพของน้ำเชื้อและตัวของอสุจิลดลงทำให้การผสมติดต่ำ ความคึกของพ่อพันธุ์ก็จะลดลงตามลำดับ ถ้าการผสมแบบธรรมชาติจะใช้พ่อสุกรประมาณ 1 ตัว ต่อแม่สุกร 12-15 ตัว แต่เพื่อให้ปลอดภัย ควรมีพ่อสุกรสำรอง 1 ตัว ต่อแม่สุกรทุก ๆ 12-15 ตัว ถ้าใช้วิธีการผสมเทียมพ่อสุกร 1 ตัว สามารถคุมแม่สุกรได้ถึง 30-40 ตัว

อาการเป็นสัดของแม่สุกร

แม่สุกรสาวจะเริ่มแสดงอาการเป็นสัดตั้งแต่อายุประมาณ 4-5 เดือน ผู้เลี้ยงควรเริ่มตรวจการเป็นสัดของแม่สุกรสาวทุกวันในตอนเช้าและตอนเย็น และควรบันทึกเวลาการเป็นสัดครั้งแรกเพื่อช่วยให้แน่ใจในการผสมพันธุ์และการตรวจสัดครั้งต่อไป

การแสดงอาการเป็นสัดของแม่สุกร โดยการสังเกตจากลักษณะภายนอกของแม่สุกรได้ดังนี้

1. อวัยวะเพศบวมแดงในสุกรสาวจะเห็นได้ชัดเจนกว่าสุกรหย่านม โดยจะบวมแดงขึ้นเรื่อย ๆ
2. ชอบขึ้นขี่ตัวอื่นหรือยอมให้ตัวอื่นขึ้นขี่
3. มีอาการกระวนกระวาย เดินไปมา บางตัวเมื่อเห็นคนเข้ามาใกล้จะส่งเสียงร้องโวยวาย
4. บางตัวขณะเป็นสัดจะกินอาหารน้อยลง หรือไม่กินอาหารเลยก็ได้
5. มีน้ำเมือกใส ๆ ไหลออกจากอวัยวะเพศ เมื่อใช้มือจับจะมีลักษณะเหนียว (จะต้องแยกให้ออกระหว่างน้ำเมือกกับหนองที่ไหลออกจากอวัยวะเพศ)
6. ชอบยืนใกล้ตัวผู้ขณะไล่ต้อนผ่านตัวผู้จะยืนนิ่งหูตั้งชันขึ้น
7. เขามือกดหลังหรือกอดบริเวณสะโพกแม่สุกรจะหยุดนิ่งไม่เคลื่อนไหว
8. เมื่อใช้มือจับอวัยวะเพศ จะมีอาการยืนนิ่ง หูตั้งชันมีน้ำเมือกไหลออก
9. เมื่อเปิดอวัยวะเพศออกภายในจะมีสีชมพูแดงรอบ ๆ ปุ่มสวาทจะมีเม็ดตุ่มเล็ก ๆ โดยรอบ
10. ชอบปัสสาวะบ่อย แต่มีปริมาณน้อย

สาเหตุของการผสมไม่ติด หรือมีการกลับสัดของแม่พันธุ์

1. แม่สุกรอาจจะอ้วนเกินไป
2. พ่อสุกรอาจจะไม่แข็งแรง หรืออ้วนเกินไป หรือมีน้ำอสุจิน้อย ตัวอสุจิไม่แข็งแรง พ่อสุกรอาจเป็นหมัน หรือมีอวัยวะเพศผิดปกติ
3. แม่สุกรมีอวัยวะเพศผิดปกติ ไซ้ไม่เจริญเติบโต
4. มีการติดเชื้อแบคทีเรียในอวัยวะเพศตัวผู้หรือตัวเมีย
5. การผสมไม่ตรงกับช่วงระยะที่มีไซ้ของแม่สุกรตกลงมาพอดี กับตัวอสุจิขึ้นไปผสมพันธุ์
6. ผสมในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม เช่น เวลาที่มีอากาศร้อนจัดเกินไป
7. ในช่วงที่มีการผสมควรคำนึงถึงความสะอาดให้มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการผสมเทียม

การดูแลแม่สุกรหลังผสมพันธุ์และขณะอุ้มท้อง

แม่สุกรหลังจากผสมพันธุ์เรียบร้อยแล้ว ควรต้องมีการดูแลอย่างดี แม่สุกรต้องอยู่อย่างสบายโดยในปัจจุบันจะจัดให้แม่สุกรในชองยืน เพราะง่ายต่อการดูแลและประหยัดพื้นที่

การตรวจสัดสุกรกลับสัด 21 วัน และ 42 วัน

สุกรเมื่อผสมพันธุ์แล้ว ถ้าผสมไม่ติด แม่สุกรจะแสดงอาการเป็นสัดให้เห็นภายใน 18-23 วัน เพื่อความสะดวกในการจัดการเชื้อสัด ควรใช้สัญญาณหรือเครื่องหมายติดไว้ที่ช่องเพื่อเตือนและให้สังเกตอาการของแม่สุกรกลุ่มนี้เป็นพิเศษ กรณีที่การตรวจการเป็นสัดไม่ละเอียดจะทำให้แม่สุกรผ่านการตรวจครั้งแรกที่ 21 วัน และไม่แสดงอาการเป็นสัดอีกครั้งในรอบที่ 2 หลังผสม 42 วันทำให้เกิดการเสียโอกาสในการผสมไป 1 รอบ คือ 21 วัน หมายถึงอาหารถูกกินฟรีไปอีก 21 วัน

การให้อาหารแม่สุกรหลังผสมหรือระหว่างอุ้มท้อง

การให้อาหารอย่าให้มากหรือน้อยเกินไป การให้อาหารผิดไปจากความต้องการจะทำให้เกิดการกระทบกระเทือนต่อการสืบพันธุ์ ถ้าอาหารที่แม่สุกรได้รับต่ำกว่าความต้องการจะมีผลต่อน้ำหนักตัวของลูกแรกคลอด หลังการผสมพันธุ์การให้อาหารแบบควรให้อาหารแบบจำกัดและไม่ควรใช้อาหารที่มีพลังงานสูงเลี้ยง เพราะจะทำให้แม่สุกรอ้วนเกินไป การทำให้แม่สุกรอ้วนเกินไปจะทำให้สิ้นเปลืองอาหารแล้ว ยังมีผลทำให้ตัวอ่อนในท้องตายมากขึ้น แม่สุกรที่อ้วนเกินไปจะทำให้การคลอดลูกยาก ไม่มีแรงเบ่ง ช่องคลอดไม่ขยายตัว ยังส่งผลให้ลูกตายตอนคลอดหรืออ่อนแอช่วงแรกคลอด และจะทำให้แม่สุกรให้นมน้อย มีโอกาสติดโรคหรือเป็นเต้านมอักเสบสูง เลี้ยงลูกไม่ดี งุ่มง่าม ทับลูกตาย

การเจริญเติบโตของลูกในท้องขึ้นอยู่กับแม่สุกรต้องได้รับอาหารอย่างถูกต้อง และเพียงพอ หากแม่สุกรได้รับอาหารไม่พอจะมีผลต่อการเจริญเติบโตของลูก คือ มีลูกคลอดน้อย น้ำหนักแรกคลอดต่ำได้ ได้สุกรหย่านมน้อย เมื่ออายุการอุ้มท้องมากขึ้น ความต้องการสารอาหารของแม่เพื่อเพิ่มขนาดของลูกในท้องจะมีมากขึ้นจำเป็นต้องมีการเพิ่มอาหารให้แม่สุกรที่อุ้มท้องแก่ แต่ต้องดูแม่สุกรด้วยว่าอ้วนหรือผอม ถ้าอ้วนก็ไม่ควรเพิ่มอาหารมากเกินไปในการอุ้มท้องระยะนี้ ควรระวังสุขภาพของแม่สุกรไม่ให้มีอาการเจ็บป่วยหรือเป็นไข้ ดังนั้นเมื่อพบว่าแม่สุกรป่วยต้องรีบทำการรักษาก่อนที่จะเกิดความเสียหายกับแม่สุกรที่ท้องได้

การจัดการแม่สุกรก่อนคลอดและขณะคลอด

การจัดการเตรียมแม่สุกรเข้าคอกคลอด

1. ล้างและอาบน้ำตามตัวของแม่สุกรก่อนการเคลื่อนย้ายไปคอกคลอด
2. ย้ายแม่สุกรเข้าคอกคลอดด้วยความนิ่มนวล ป้องกันแม่สุกรเกิดความเครียดก่อนคลอด
3. ควรย้ายแม่สุกรเข้าคอกคลอดก่อนถึงกำหนดคลอด 7 วัน พร้อมทั้งทำการถ่ายพยาธิให้เรียบร้อยตามโปรแกรม
4. ก่อนถึงกำหนดคลอด 3-4 วัน ควรลดปริมาณอาหารให้น้อยลงประมาณครึ่งหนึ่งที่เคยกินปกติจนถึงวันคลอดลูก

การจัดการแม่สุกรระหว่างคลอดลูก

อาการที่จะแสดงออกว่าแม่สุกรใกล้คลอดมีหลายอย่าง เช่น อาการตะกุกพืด การมีน้ำนมไหลออกจากเต้าหรือจากการบีบที่หัวนมแล้วมีน้ำนม ก่อนคลอดประมาณ 3-6 ชั่วโมงจะเริ่มปรากฏน้ำคร่ำกับขี้ของลูกสุกรไหลออกมาประมาณ 15-20 นาที ให้หลังแม่สุกรจะเบ่งและเกร็งกล้ามเนื้อท้อง ลูกสุกรก็จะไหลออกมา การคลอดลูกจะสิ้นสุดลงเมื่อแม่สุกรขับรกออกมา ในกรณีแม่สุกรคลอดยาก ลูกไม่ออก จำเป็นต้องมีการช่วยล้วงเพื่อเอาลูกสุกรออก

การช่วยล้างคลอด ควรปฏิบัติดังนี้

1. ตัดเล็บมือให้สั้น สะอาดและไม่คม
2. ทำความสะอาดบริเวณอวัยวะเพศและรอบ ๆ
3. ทำความสะอาดมือ แขน ด้วยสบู่ และล้างด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อที่เจือจาง โดยไม่ทำอันตรายต่อเนื้อเยื่ออ่อนของมดลูก
4. ใช้น้ำมันหล่อลื่นหรือวาสลีนทามือและแขนเพื่อทำให้การล้างสะดวกยิ่งขึ้น
5. ค่อย ๆ สอดมือเข้าไปเพื่อสัมผัสพบว่าที่แม่สุกรคลอดยากเพราะเหตุใด ถ้าลูกสุกรอยู่ในท่าผิดปกติก็ต้องจัดให้อยู่ในท่าคลอดปกติเสียก่อน (ท่าคลอดปกติ คือ เอาหัว และขาหน้าทั้งสองข้างออก หรือเอาก้นและขาหลังสองข้างออก) การล้างกรณีนี้ที่จัดทำเอาหัวออกให้ใช้นิ้วชี้กับนิ้วกลางสอดคกหูทั้งสองข้าง หรือถ้าลูกสุกรอยู่ในท่าเอาก้นและขาหลังออกให้ใช้นิ้วมือสอดขาหลังทั้งสองข้างจากพื้นรองจังหวะถ้าแม่สุกรเบ่งก็รีบดึงลูกสุกรออกมา จากนั้นลูกตัวอื่น ๆ ก็จะทยอยตามกันออกมา

การจัดการลูกสุกรที่คลอดออกมาใหม่

การช่วยเหลือลูกสุกรขณะที่คลอดออกมาใหม่ ถือว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้ลูกสุกรที่คลอดออกมามีชีวิตรอดให้มากที่สุด จำนวนลูกแรกคลอดต่อแม่จะสูงขึ้นมีผลต่อการหย่านมต่อไป

การจัดการช่วยเหลือลูกสุกรที่คลอดใหม่มีวิธีการดังนี้ คือ

1. เมื่อลูกสุกรคลอดออกมาใหม่ ๆ ลูกสุกรบางตัวมีถุงหุ้มตัวลูกไว้ ต้องรีบฉีกถุงหุ้มออก เพื่อให้ลูกสุกรหายใจ จะช่วยลดปัญหาการตายขณะคลอดได้
2. ทำความสะอาดลูกสุกรที่คลอดใหม่ เช็ดเมื่ออภิเวณปาก, จมูก และตัวให้แห้ง โดยใช้ผ้าหรือกระดาษซับน้ำก็ได้ตามลำดับ เพื่อเป็นการกระตุ้นการหายใจและหมุนเวียนโลหิต
3. ผูกมัดสายสะดือด้วยเชือกให้ห่างจากท้องประมาณ 1-1.5 นิ้ว แล้วตัดสายสะดือ ทาบริเวณรอยตัดด้วยทิงเจอร์ไอโอดีน
4. ตัดเขี้ยวหรือฟันน้ำนมทั้ง 8 เขี้ยว ฟันน้ำนมมีด้านบน 2 คู่ ด้านล่าง 2 คู่ โดยตัดให้ขนานกับเหงือกอย่าตัดเฉียง และอย่าให้เขี้ยวแตกจะให้เกิดแผลอักเสบติดเชื้อไม่ได้
5. การตัดหาง ให้ตัดหางลูกสุกรทุกตัวด้วยคีมตัดหางหรือกรรไกร ตัดออกประมาณ 1 ใน 3 ของหาง ทาด้วยทิงเจอร์ไอโอดีนตรงรอยที่ตัดหาง การตัดหางเป็นการป้องกันลูกสุกรกัดหางกันและกันในระยะที่อยู่มดลูก
6. การชั่งน้ำหนักลูกสุกรแรกคลอด เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการบันทึกในพันธุ์ประวัติของพ่อและแม่พันธุ์ ควรชั่งทันทีหลังปฏิบัติตามข้อ 1-5 เรียบร้อยแล้ว ไม่ควรให้ลูกสุกรกินนมก่อนแล้วชั่ง
7. นำลูกสุกรทุกตัวเข้าในที่กักมีไฟฟ้าให้ความอบอุ่น เพื่อช่วยให้ลูกสุกรแข็งแรง และป้องกันการถูกแม่สุกรทับ แล้วจึงปล่อยให้ลูกสุกรกินนม
8. การให้ลูกสุกรกินนมน้ำเหลือง (Colostrum) เป็นนมที่มีคุณค่าทางอาหารสูงและมีความสำคัญต่อลูกสุกรที่เกิดใหม่มากที่สุด ในนมน้ำเหลืองนี้จะประกอบด้วยโปรตีนและวิตามินต่าง ๆ อยู่สูงมาก ลูกสุกรที่คลอดใหม่จะต้องได้รับนมน้ำเหลืองจากแม่ให้เร็วที่สุด เนื่องจากในนมน้ำเหลืองมีโปรตีนชนิดหนึ่งที่เรียกว่า เบตาทูแกรมมา โปรตีนนี้ประกอบด้วยภูมิคุ้มกันที่จะถ่ายทอดให้ลูกสุกรแรกคลอดโดยปกติแล้วแม่สุกรจะไม่ถ่ายทอดภูมิคุ้มกันทางสายเลือด ในขณะที่ลูกยังอยู่ในท้องจะถ่ายทอดภูมิคุ้มกันทางน้ำนมเหลืองเท่านั้น
9. การทำเครื่องหมายให้กับลูกสุกร ได้แก่ การติดเบอร์ที่ใบหู หรือการสักที่ใบหู มีความสำคัญมากที่จะใช้สำหรับเก็บข้อมูลของลักษณะและคุณสมบัติต่าง ๆ ของลูกสุกรตัวนั้น ๆ การทำเครื่องหมายให้กับลูกสุกรควรทำหลังจากการตัดเขี้ยว ตัดหาง ตัดสายสะดือ และชั่งน้ำหนักของลูกสุกร

การจัดการแม่สุกรหลังคลอดถึงหย่านม

การดูแลแม่สุกรหลังคลอดเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะจะมีผลต่อตัวของแม่สุกรและลูกสุกร ในส่วนของตัวแม่สุกรถ้าดูแลสุขภาพไม่ทำให้แม่สุกรป่วยและมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง จะมีผลทำให้ การผลิตน้ำนมเพื่อนำไปเลี้ยงลูกสุกรมีการเจริญเติบโตที่สม่ำเสมอ ปัญหาของการเจ็บป่วยก็อาจจะ ไม่เกิดหรืออาจเกิดได้เพียงเล็กน้อย หลังจากหย่านมแล้ว แม่สุกรที่มีสุขภาพดีก็สามารถที่จะทำ การผสมรอบต่อไปได้ภายใน 5 – 7 วัน ในส่วนของตัวลูกสุกรถ้าแม่สุกรมีสุขภาพที่ดี ลูกสุกรก็จะมี สุขภาพดี มีการเจริญเติบโตที่สม่ำเสมอ แข็งแรง มีน้ำหนักหย่านมมาก อัตราของการเลี้ยงรอดสูง และหลังจากหย่านมลูกสุกรสามารถที่จะเจริญเติบโตได้อย่างปกติ ซึ่งพอจะมีหลักการดังนี้

1. หลังจากแม่สุกรคลอดลูกออกมาแล้วประมาณ 1 วัน ควรมีการตรวจสอบดูอาการของ แม่สุกรอย่างใกล้ชิด คอยดูว่าแม่สุกรมีอาการผิดปกติหรือเปล่า เช่น นอนไม่ลุก เป็นไข้ ไม่กินอาหาร หรืออาการ ฯลฯ ที่เป็นผลสืบเนื่องจากการคลอด เพราะอาจมีการบาดเจ็บ ข้างในเวลาคลอดลูก ควรมีการรักษาและให้ยาตามอาการที่เกิดขึ้น เช่น ยากลุ่มแก้อักเสบ ยาลดไข้ หรือวิตามิน เพื่อให้แม่สุกรกลับมาเป็นปกติโดยเร็ว (บางฟาร์มอาจ มีการให้ยาแก้อักเสบให้กับแม่สุกรทุกตัวหลังคลอด)
2. การให้อาหารแม่สุกรหลังคลอดใหม่ ควรให้อาหารแต่น้อย และค่อยๆ เพิ่มขึ้น หลังจาก ที่แม่สุกรกลับเข้าสู่ปกติและต้องสัมพันธ์กับจำนวนลูกที่คลอดออกมา ถ้ามีลูกจำนวน มากก็ต้องเพิ่มอาหารให้แม่สุกรให้เพียงพอต่อความต้องการเพื่อให้แม่สุกรจะได้นำเอา อาหารที่ได้รับนำไปปรับเปลี่ยนสร้างเป็นน้ำนมให้ลูกต่อไป การให้อาหารแม่สุกรให้ เพียงพอต่อจำนวนลูกสุกรมีดังนี้ ถ้าแม่สุกรกินอาหารตามปกติวันละ 2.5 กิโลกรัม แล้ว มีลูกที่เลี้ยงอยู่ทั้งหมดในครอกจำนวน 10 ตัว ก็ควรให้อาหารเพิ่ม ต่อลูกสุกร 1 ตัว เท่ากับ 250 – 300 กรัมต่อวัน จำนวนลูกสุกร 10 ตัว ก็ควรเพิ่มอาหารให้แม่สุกร ประมาณ 2.50 – 3.00 กิโลกรัมต่อวัน การเพิ่มอาหารแม่สุกรควรเริ่มหลังจากการ คลอดได้ 5 – 7 วัน โดยการเพิ่มอาหารต้องค่อยๆ เพิ่มขึ้นไปเรื่อยๆ จนถึงประมาณ

อาหารที่คำนวณไว้ หรือตามความเหมาะสม ของสภาพร่างกายของแม่สุกรและลูกสุกรว่ามีความสมดุลกันมากน้อยอย่างไร (การเพิ่มอาหารให้กับแม่สุกรอาจจะต้องแบ่งการให้ อาหารจากปกติวันละ 2 ครั้ง เป็นวันละ 3 – 4 ครั้ง ตามความเหมาะสม เพราะการให้ อาหารวันละ 2 ครั้ง แม่สุกรอาจจะกินไม่หมด)

การจัดการลูกสุกรหลังคลอดถึงหย่านม

1. การให้ธาตุเหล็กแก่ลูกสุกรหลังคลอดได้ 2 หรือ 3 วัน ฉีดตัวละ 2 ซีซี หรือแบ่งฉีด 2 ครั้ง ในวันที่ 2 และวันที่ 3 ครั้งละ 1 ซีซี ก็ได้ โดยฉีดที่กล้ามเนื้อโคนขาหลัง
2. การให้อาหารลูกสุกร เริ่มให้เมื่อลูกสุกรอายุได้ 7 วันขึ้นไป โดยเริ่มให้ทีละน้อยๆ ก่อนแล้วค่อยๆ เพิ่มทีละนิดในรายการอาหารของลูกสุกร
3. การให้น้ำดื่มแก่ลูกสุกร ควรให้พร้อม ๆ กับการให้อาหาร ภาชนะสำหรับใส่น้ำควรให้เหมาะสมกับลูกสุกรที่จะเข้าไปดื่มกินได้ง่ายและสะดวก
4. การป้องกันลูกสุกรท้องเสีย ลูกสุกรหลังคลอดประมาณ 1-2 อาทิตย์ มักจะพบลูกสุกรท้องเสีย ทั้งนี้อาจจะเกิดจากแม่สุกรเป็นเต้านมอักเสบ ลูกสุกรได้รับความอบอุ่นไม่เพียงพอ หรืออาจเกิดจากความสกปรกของพื้นคอก ทำให้มีการสะสมของเชื้อโรคบางชนิด เช่น อี.โค.ไล (E.coli) ซึ่งทำให้สุกรท้องเสีย พื้นคอกไม่ควรชื้นเป็นอันตรายต้องให้แห้งมากที่สุดให้ลูกสุกรอยู่อย่างสบาย หลีกเลี่ยงที่จะไม่ทำให้ลูกสุกรเกิดความเครียด ซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาท้องเสียได้
5. การตอนลูกสุกร ควรตอนลูกสุกรที่อายุยังน้อย เนื่องจากตอนง่าย และแผลหายเร็ว ควรตอนลูกสุกรเมื่ออายุได้ประมาณ 10 วันขึ้นไป
6. การหย่านมลูกสุกร เมื่ออายุได้ประมาณ 25-28 วัน และมีน้ำหนักไม่ต่ำกว่า 6 กิโลกรัม ในวันหย่านมต้องชั่งน้ำหนักลูกสุกรทุกตัวจดบันทึกไว้ แยกแม่สุกรออกไปไว้คอกแม่ท้องว่าง ส่วนตัวลูกสุกรให้เลี้ยงในคอกต่อไปอีก 2-3 วันแล้วค่อยย้ายไปไว้คอกอนุบาล

เอกสารอ้างอิง

- สุกิจ ติดชัย. 2551. การผลิตและการจัดการสุกร. ฝ่ายขยายพันธุ์พืชและสัตว์ สำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้. หน้า 12-56.
- สุทัศน์ ศิริ. 2544. การจัดการเลี้ยงสุกร. เอกสารประกอบการฝึกอบรมโครงการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเลี้ยงสุกรแบบครบวงจร. ระหว่างวันที่ 27-29 มิถุนายน 2544. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้. หน้า 34-49.
- อภิชัย เมฆบั้งวัน. 2544. พันธุ์และการผสมพันธุ์สุกร. เอกสารประกอบการฝึกอบรมโครงการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเลี้ยงสุกรแบบครบวงจร ระหว่างวันที่ 27-29 มิถุนายน 2544. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้. หน้า 50-63.
- ศรีสุวรรณ ชมชัย. 2542. คู่มือปฏิบัติการผสมเทียมในสุกร. พิมพ์ครั้งที่ 3. นครปฐม: ศูนย์วิจัยและฝึกอบรมการเลี้ยงสุกรแห่งชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน.
- นาม ศิริเสถียร และสุกัญญา จัตตุพรพงษ์. 2537. การผลิตสุกรเชิงอุตสาหกรรม. นครปฐม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาลัยกำแพงแสน.
- พิระศักดิ์ จันทรประทีป. 2526. การผสมเทียมในสุกร. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสัตวศาสตร์ คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญลือ ผ่องเผือก. 2526. การเลี้ยงสุกร. เชียงใหม่: ภาควิชาสัตวบาล คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- “การผลิตสุกรและการเลี้ยงสุกร.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.thaifeed.net/animal/swine/> 2004. สืบค้น 9 มกราคม 2554.
- “การเลี้ยงสุกร.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.dld.go.th/service/pig/pigpig.html> [ม.ป.ป]. สืบค้น 9 มกราคม 2554.
- “การเลี้ยงหมู.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://kanchanapisek.or.th/kp6/BOOK18/chapter9/t18-9-12.htm> 1997. สืบค้น 9 มกราคม 2554.